

PANAMA DRUA

**Nañ nabema kartara ðla
Éberãã kawabiði karea
Sãwã dadyirã ëjuãra ariðe eroðea kawaðida,
Ãrĩnaë, ãtebllã bio waga erorananida.
Mañgðeëba nañ ëjũa bio jllwllã nutebllã
Auðuara jllwllã wãã marëa.**

Nañ kartara ðla
Ëberãrã kawabiði karea
Sãwã dadyirã ëjuãra ariðe
eroðea kawaðida,
Ãgĩnaë, ãteblɾɾ bio waga
eropananiða.
Mañgɾeða nañ ëjũa bio
jɾwɾɾɾɾ numebɾɾɾɾ
Auðuara jɾwɾɾɾã wãrã marẽa.

Dyi crĩcha jɾɾeða:
Lic. Hĩctor Huertas G.

Dyi dibujo sama ðli jaraða:
Nelson De Leon Kantule
(Dad Neba)

Dibujo oða:
Ologuagdi

Foto diaða:
Ing. Edwin Land

Dji eðe foto ðɾ diaða:
Chucunaque do

Ëberã beðeaðaa ðɾɾia.
Bienvenido Cunampio

Dyi parata diaða:
careã parata jɾɾɾbada

ÌNDICE

Nabema beðea.

1. ¿"Cuenca hidrogrãfica" apanãrã cãrẽ?
2. ¿ "Cuenca hidrogrãfica", abadara
kapũrĩaba sãwa jarabadaa?
¿Baidoba cãreda obari? ¿Dyi baidoba
careada obari?
3. Ara mañ oiðe idyaða idyaða kapurĩaba
dewara beðeada jarabadaa
4. Mabe sãwã karebabarida dadyirãda mañ
oi bia waga eropanɾneba?
5. Mañda kãrẽa karea dadyirãba mañ
oira waga eropananiða bia ðɾ?
6. ¿Kãre obɾdaðeba mabe juma
dadyirã ariðe dadyirã oira bia
karebaði?
7. ¿Mabe mañ ewari mĩa kawaiẽ
numebɾɾã kãrẽ, mañ awara
mañgɾba dadyirã sãwã biẽ obari, wa
sãwã biẽ oida ðɾ?
8. ¿Dadyirã puru Panamaba kãrẽda
krichaðɾ mañ ewari miã kawaĩẽ
numebɾɾɾ karea?
9. Dewara puru eme beðea ðɾeða
10. Panamaba mañ krĩchaðeba ley okuaða.
11. ¿Kairãba maeteara oi tuðaẽ eroðeara
wagaði karea pananiða panã?
12. ¿ Baribɾɾã kãrẽdɾɾã wãrãda nama
trãjarapeðeðaba oðida panã
13. Jërũare bema beðea
14. Bibliografía abada

Nabema beċea.

Iċi ewariċe jumarċba kawapanlă săwă naċ ewarira miă kawaiċ numebnġda. Maċ mawă miă kawaiċ numebnġ karea baridua druaċebe ċbċrărada sopua panabaria kawapanlbċră auċuara wăida maċ ewari minichara.

Maċ karea dadyiră puru droma Panamaba idyaċa jnġlġla sawă oida, săwa karebaida, wa săwă oida maċ ewarira auċuara wără marċă.

Ara maċ krăchaċeba naċ jeruăre bema roaċe Panamaba krăcha jnġlġla ara dadyiră panamane ċeabarida karebai karea maċ ewari minichaġlġebemada. Baribnġ maċ ewari mawă auċuara minichaara wăbnġnġa dadyiră ċberăbara adua duanabaria. Maċ bċră naăra Panamaba kawabi quărăġla maċ nċbnġaċebemada juma dadyirăa, naċ Panama druaċe ċeabarirăa. Bio akġăibnġ dyi ewarira ya ninicha numlă, baribnġ dadyirăba ni karċ siċa oċaċċbnġ waċi auċuara minicha wăyă.

Wărăda naċ ċjuă măwă numl auċuara wără marċă dadyiră oi tuċaċ eroċeara waa tuċiċ panlă. Maċ oiċeba dadyiră kue zeġnġa unupanabari bċră, maċ bċră biara ġla maċ oi eroċeara wagaċida. Maġda auċuara tu edeċċibnġ dyi ewarira idyaċa dadyiră iteara bio zareara wăġbċră.

Nama maċ karea ċeċeaċia dadyirăba oi tuċaċ eropanabariċebemada: Naċ oira kăpurăba jarabaria "Cuenca hidrogrăfica", baribnġ dadyirăba kawapanlă maċ oiċe kăreda unubadada, doda eċa ċeabaria animară meabemada ċeabaria, egoro biada eċa ċeabaria idyaċa chiruada maċ awara bakuruda ċeabaria. Maċ awara dyi krăcha biara dadyirăba nama jaraċaċ panlă, maġnġnġa baidoa. Kawapanlă bakurubnġ kuera trġbarida, maċ bċră bauruda juma quenanibnġ ara maċ quărăka kuera makua zeċă ċebarida.

Maċ karea Panamaba iċi ewariċe idyi krăchaċe eroġla beċea auida dewără puru droma ċeară ume ara maċ krăchaċebemada auċudara beċeaċi karea. Mabe maċ krăcha ăbaa bia ununapeċa bia edapeċaċara juma dadyiră panamane bemarăa jara quărăġla, măgnġeba dadyirăba waċi oi queċea eroċeara bio waga eroċeaċa marċă. Maċ bċră Panamaba auċuara kawabi quărăġla, auċuara jnġlġla dadyirăba maġnġnġa bio kawaċida, kawaċida dyi ninichada, kawaċida maġnġnġa ġjănaċbnġ kărċda săwăida.

Nokoċa wăni karea iwidiċia kărċ maċ "Cuenca hidrogrăfica", aranġnġa. Dadyi ċbċră beċeaċe jaraċibnġ ara aċarida odyaya, kapărăba dadyira oi tuċaċ panlġa animară mama ċeaċa bakuru droma mama ċeaċa dyi ċjuăda idyaċa do waiġla maċ ċjăane eċa waċeada mawă jarabadaa. Juma maġnġnġa ara ădyiza dyi kareba ċea quărăka ċeabċră mawă jarabadaa.

1. ¿"Cuenca hidrográfica" apanãrã kãrẽ?

Nañ dibujo de unupanã:

Ciudad	Puru droma
Elevación divisoria de agua	Ejua ãtla
Tierras de cultivo	Neu ëjũa
Arroyos	Dozaque
Lago	amene
Comunidad	Puru zaque
Bosque	Oi
Tierra	Egoro
Aguas subterráneas	Egoro erebema baido

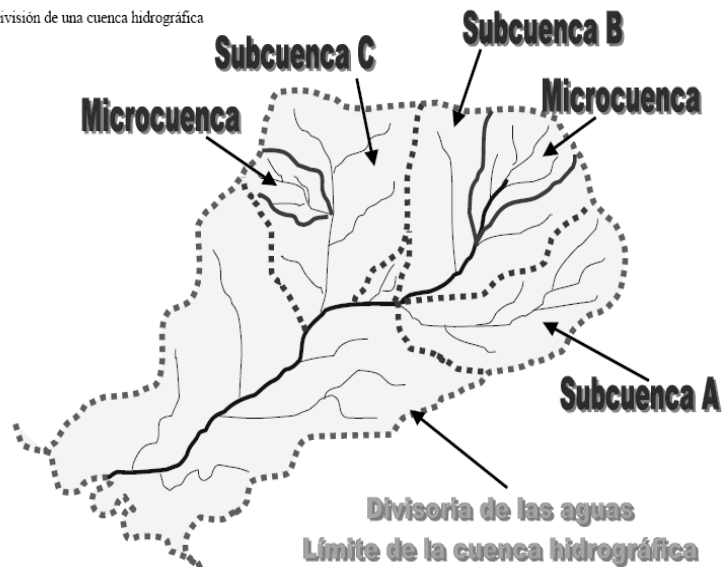
Juma dƳirā oi tuɗaē eroranlra ne juma mañ oiɗe eɗa baraasiɗa jarabadaa "Cuenca hidrográƳica". Mañ bēŕā iwidiisiɗara karēda mañgɗra dadyirā ebuɗa kawa jaraɗiɗa ranlā **dadyirā oida**, mawā jarabadada. Mañ bēŕā kué zebɗɗe mañ baidora wābaria dƳi do ādaueɗa, mamañba pusaɗaa wābarida. Baribɗɗa quĩrānebaɗadua juma mañ do ɓea do ikawa dadyira ēberāra ɓeabarida.

Mañ awara idyaɓa dadyirāba kawaranlā dadyirā oi tuɗaé eroɓeara do quēɓɗeɓɗɗa ɓeabarida, catuma waiɓɗa ɓeada ɓeabarida, idyaɓa ɓeabarida eya makua waiɓɗa ɓeaéda, mañ bēŕā mañ eya jūguruwa ɓeaza do waiɓɗara, dozaque queɗeasiɗa tunukuabarida.

2. ¿"Cuenca hidrográƳica", abadara kapūrīɓa sāwa jarabadaa

ĀdƳirāba jarabadaa nañ dadyirā oiɗe trā zokarā trājarabadada, dƳi eya ĩtlara ɓɗa, dƳi eɗaara ɓeada, idyaɓa dƳi ējuā jeveɗeada, juma mañgɗra dadyira oida ādƳirāba trā dewara diakuabadaa.

7 División de una cuenca hidrográƳica

Idjaɓa nañ dibujoɗe unuranlā nañgɗa:

Sub cuenca A	Do zaque jɗɗwateda
Sub cuenca B	Do zaque aɓabe ɓɗ
Sub cuenca C	Do zaque jɗwate macua neña ɓɗ
Microcuenca	Do zaque bio mañŕi queɗea

DƳi eya ĩtlɓɗɗe ɓēŕā roya juēkaa eɗaueɗe, juma mañgɗra lra jiraɓeabēŕā, jamabɗɗa ɓeabarida bakuru waiɓɗara ɓeara. Mawāna kare ɓɗa dƳi eya makua ĩtl ɓeaéda jamabɗɗa juma dozaque ɓeara do droma ɓeasiɗa tunukuabadaa. Mañ awara jēŕāuare dadyirāba jaraɗia ɓeabarida dƳi ējuā jeveɗeada. Jamabɗɗa juma dƳi ējjuaneba neko queɗeara ɓeabarida idyaɓa trajarana baria.

3. Ara mañ oiɔe idyaɓa kapurĩaba dewara beɔeada jarabadaa.

Mañ beɔeara cãpuriaba jarabadaa **biofísica**, ãdyirãba mawã trãjarabadaa mañ ẽjuãnebema dyi baidoda idyaɓa dyi egoroda. Dewara beɔeada idyaɓa odyabaria **biológicos** mawã jarabadaa mañ ẽjuãnebema dyi chiruada, bakuru ɓeada idyaɓa dyi animarã mañ ẽjuãne ɓeada. Mañ awara dewara beɔeada ãdyirãba jarabadaa. Mañ beɔeara **antropocéntricos**. Mawã jarabadaa juma ẽberaba obarida, ara ẽbẽrã quĩrãka ɓɓeɓa, idyaɓa naenaenaɓba mawá obariɔeɓa.

Bio akɓeɓɓɓɓ juma maɓgɓɓɓ jɓwa jida ɓea quĩrãka ɓeabaria, mañ bẽrã maɓgɓeɓeɓa ɓa biẽ ɓeɓɓɓɓ juma dewarãrã siɔa idyaɓa biẽ panenía. Mañ kareabɓɓɓ wagaɔida panɓã ni ɓaɓɓa biẽ ɓɓa idyaɓa arĩnaẽ. Mañ bẽrã roya nawã jaradía biara kawadĩ karea: nañ ella borodẽ numɓ ẽjuãda juma tuɔɓɓɓɓ, idyaɓa neãrã kadyiruada ɓatabueɔɓɓɓ quĩniyã beɔa quesera idyaɓa baridua animarãda mañ neãrã kadyiruɔeɓa.

4 ¿Mabe sãwã karebabari dadyirãda mañ oi bia waga eropanɓeɓa?

a. Baido diaɓɓeɓa karebabaria:

1. Mañ do queɓɓeɓa kue zeɓɓɓɓɓ juma ẽjuã jeeɔeadaa wea zebaria mañ bẽrã amenerã baido bara ɓeabaria, do siɔa baido bara ɓeabaria. Mañ bẽrã ara maɓgɓeɓa dadyirãra nekobadaa, ɓeɔa siɔa baraabaria dora nãbuanumɓne.
2. Dyi baidora auɔuara dãrã ɓeabaria poaɔe biɔa, maɓgɓeɓa dadyirãra bio bia panabaria.

b. Dadyi panɓ ẽjuãrã kadyirua neérã obaria.

1. Kue zeɔa karea do queɓɓeɓa ẽbẽrã ɓeamaa jũeɓɓɓɓ juma kadyirua ɓeara ara dyi ejũaba dyi baidora bia obaria doi karea bia ɓemarẽa.
2. Mañ awara mañ oira ɓabaria chiruara mama bia wari marẽa bakuru ɓeara, animara ɓeara. Ara mañ quĩrãka ẽbẽrã karea idyaɓa ne jumaada bio bia obaria maɓgɓeɓa bia nekai ɓamarẽã.

3. Puru dromane kowa kadyirua obɔɔara mañ oiba juma ara dadyirã ěbĕrã karea waya juma bia obaria.
4. Dyi ějuãrã dyi egoro siɔa bio bia eroɔbaria.
5. ěbĕrã trajabɔɔaɔe ne ura bio zau marĕã bia oɔbaria. Dadyira puruɔe ɔeaɔaka iteara mañ oiɔe unubadaa de oɔi karea, dyikosiɔa koɔi karea unubadaa, mañ awara beda siɔa dadyirã doɔe unubadaa.

5 ¿Mañda kãrẽa karea dadyirãba mañ oira waga eropananida bia ÆΛ?

- Wagañida panlã doñi karea bema bẽrã baidora, kuiñi karea bema bẽrã, mañ awara idyaþa wagañida panlã ne uñi karea bema bẽrã. Idyaþa waga eropananida panlã zokarã ãbẽrãraba biao awa akabada bẽrã dadyirã do droma þeara idyaþa amene þeasiñda. Idyaþa doñeba roya jãbañe wãbadaa, þeda wañi karea. Mañ awara animarã dadyirãba kobadara mama yõbada bẽrã idyaþa þeabari bẽrã.
- Mawa baiblul kue zebulñe juma do quẽbñe baido þaññara juma dadyirãmaa doñeba zebaria.
- Mañ oiñeba ne jumaada aride þeabaria, animarãda, ãjuãda, bakuruda, chiruada. Quĩrãnebañadua bakuruba kuera trãbarida, bakuruda neẽbñe kue zeñeba dadyirã ne u queñeara juma quinibaria.

Mañ karea arie e mañ oi dadyirāba waga eropanleba nēara kadyirua batakuaēaē panleba dadyirāba kareabaranlā ewari miā kawaīe numlā jumarāyā zarea hāra marēa. Mañ karea dyi bio ne kawa hēa ēbērāba jarapanlā, idyāba kawapanlā dadyirā dora auēuara wagaēida panlda. Mañ doda dadyirāba wagaēaēblal. Mañ do ārībladaēba juma mañ doēba hēabarira idyāba ārīnida, mañda jarāhla ara dadyirā siēa idyāba ārīnida.

Mañ karea dyi krīcha biara hā dajirāba akleēida panlā nālgla: ḥsāwāblal dadyirāba maḥglra kawa panleba arīnāe eropanani? Dadyirā baidora sāwā arie eropanani? Dadyirā oira, dadyirā ējūara? Quīrānebaēdua dadyirā jlwāe hā juma maḥglra bia waga eropanani wa arie oēaēneba ara dadyirāba juma arīnida panlda.

Mañ karea iduaribiēē panlā dadyirā ējūarā, oira juma dewara siēa idu beubiēida, ne jumaane arie oēaēneba. Nearā kadyiruada batakua panleba, jumawāya bakuapanleba idyāba. Quīrānebaēdua dadyirā kaiēu zebdarābiēa ara maḥgeēba idyāba hēaēida panlda, mañda jarāhla dadyirā warrarāda.

6. ḥKāre obldaēba mabe juma dadyirāba nañ ējūarā arie karebaēi?

Bio akleēblal juma maḥglra bia karebaēi kareara ne quīrātanoā oēida panlā idyāba, krīcha zokārā īguēida panlā, mañ awara idyāba dewara ēbērā hēa ume jlwā jidaēida panlā; juma arie karebaēi karea dadyira eropanl oira.

- Mañ bērā iduaribiēē panlā jūmarāya maḥglra oira turāna marēā, dyi baidora īchitarā marēā kueda zeē hēda bērā.
- Mawā obldaēba iduaribiēē panania nāūrā hēara dyi kābayā ruaēda kue zebllē, dyi kue ziēa dyi kābāyā hēda.
- Mawā dyi dora baido waiēl eroēlēba ībirā edaēi karea, ogo ājlēlēi siēa hā.
- Ara mañ baidora dyi waiēla ne ubada hēaba roya edaēida panlā mañ neura kuedi karea, kueda zeēnumesira.
- Dyi bio bia hāmarēa doēi karea, idyāba dyi dora ichitaarā wārā marēā.

- Mañ dora bio biara eroranleba idyaḅa bia waga eroranleba nedobueḏisida ḅla dewara druade bema ēbērāaa.

7. ¿Mabe mañ ewari mīa kawaiē numeblra kārē, mañ awara mañglba dadyirā sāwā biē obari, wa sāwā biē oida ḅl?

Naāra kawaḑida ranlā mañ mīa kawaiē numeblrlba nañ ewarira jākua jlwlrā numabarida, mañ awara ara aḅariba eḑauḑe kue siḑa zeénumebarida doidaḑe ranl mina, kawaēne kueda dyi kābayā zepeda puru jewaḑade ḅeara dueḑa numeblrlba.

Iḑi ewaride juma mañglra mawā numabaria ara dadyi ēbērā āñ obleḑeba juma āñlrl bēḡā oi waiḅla ḅeaḑara. Dadyirā puru dromane ne juma mañ **"fabrica"** ḅeada okuapeḑaḑa bēḡā māwā ḅla.

Quĩḡnebaḑadua mañglḡba kowada waiḅla obadada ādyia nenedobueḑi karea bema oranle. Mañ awara juma ādyirā nedobueḑi karea oranlra dadyirā dyi mañgl oḑakaba bio awaa nedoranleba ādyia jara ranlka ranlā auḑuara oḑa marēa. Juma mañ "fabrica" ḅeaba mabe ādyi trajadi karea mañ petroleo abadaḑeba aḑuba ne oranleba mañ kowaara orana baria.

Mañ misa dadyi mea queḑea bari ēbēḡaraba idyaḅa dadyirā oira ne krlchaḑaḑe tuta edeblḑaḑeba māwā numabaria iḑira.

Mañ bēḡā mañgl oi dadyirāba eroranlā kḡcha auḑa peḑa bia eroranlrl, idyaḅa wagaḑi karea rananaḑlrl ara dadyirāda biē oranlā. Dadyirā juma mañglḑe minichaḑe ranlā. Mañ bēḡā dadyirāba do queblḑe wanapeḑa dadyirā oida juma tu eḑeḑlrl kue zebḡḑe mañ kue ḅara aḅeḑa isabe doḑaa weaya. Mañ bēḡā do siḑa aḅeḑa kawēne zepeda puru ḅeara dueḑa numebaria.

Māwābaria bakuru karraḑeba kue ḅara egoroba dobaribaḑada baukuru neēneba juma doḑaa weabari bēḡā isabe.

8. ¿Mañda dadyirā puru Panamaba kārēda krichaḅl mañ ewari miā kawaiē numeblra karea?

Dadyirā puru Panamaba mañ minichaa zebḡlḑa kawaḑa bēḡā idyaḅa dewarā puru droma ḅea quĩḡka jḡlḅla sāwāblrl ne obleḑeba waa iduaribiē ḅaida

dadyirã oira auðurara ãĩwanida. Mañ karea beþea auþla jũma puru droma þearã ume, mabe mañ beþea auðara dajirã panamane þearã kareara õgo obi karea þla, sawaripeþa.

Mañ karea dadyirãba nãglða oðida jarabla:

- Dadyirã oira wãrãda wagaðida jumarãba aþal krĩchaþeba, ara mañ quĩrãka idyaþa wagaðida jarabla juma mañ oiþe ne juma quĩrãtanoa bara siþa wagaðida.
- Ne orapanþeba mañ ewari mĩa kawaiþe numebllra auðurara wabiþaða ãteþll eþaara eþeþida.
- Mañ karea barawa jaraida do jiwaþe þeabari puru queþearã biþa idyaþa jllþa marþa ara aþari krĩchada.

9. Dewara puru eme beþea þlþa:

Dewara drua ume beþea þlþa	Kãrþ jarabla	Sãþþ mãwã jarabllþeþaþa
Animarã sokai þea karea jarapeþaþa	Bio waga eropananda ne juma nañ ãjuãba dadyirãa diþllra.	Umeþema ley enero jeþekode 12 ewariþe poa 1995þe. Gobierno jllwaþeba þla #22,704þe poa 1995þe.
Nañ ewari mĩa kawaiþe numebllra karea sãwã jarapeþaþa	Sãwã oþi, wa sãwã iduaribiþaðþ carea mañ ewari mĩa kawaiþe numebllra auðurara wãrã marþã	Abril jeþekode, ewari 12þe, poa 1995. Gobierno jllwaþe þla #22,763, abril jeþekode poa 1995þe
Kyoto puruþe jarapeþaþa beþea	Jariadiaþida sawã oþida, idyaþa saþbe ununida mañ mia kawaiþe numebllra eþaara eþeþi karea.	Noviembre jeþeko ewari 30þe poa 1998. Gobierno jllwaþe þla # 23,703 poa 1998þe.

Miã kawaiẽ numbelɾɾ karea kãrẽ oði jarapeɾa	Ne juma oðida maã ewarira auðuara jɾwãɾãra wãrã marẽa, maã awara dyi poa siða jumawãyã drasoã þara mãrẽa.	Enenero jedekode, ewari 3de poa 1996de. Wagaþla #22,946 poa 1,996de
Beɾea OITume þɾpeɾa #107.	Ëbẽrã puru þearã karea, ãdyi are beɾeaði karea.	Decreto mana # 53de poa 1971ne. Odyasia marzo jedekode, 17 ewariðe, poa 1971ne.
ONUba jaraða Ëbẽra puru þearã karea	Ebẽrãza idyãþa puru þeaza karea, ãdyi are jaraða.	ONUnebema dyi droma ãbaa dyi jɾresidaðe maɾgɾa bia edasiða, septiembre 13de poa 2007de.

Wãrãda dewara druade þea pururã biða idyãþa ara maã krĩchara bia edasiða kareabaði karea idyãþa waa maã miã kawaiẽ numbelɾɾɾ auðuara wãrã marẽa, ãteblɾɾ eðaara edeeði karea. Maɾgãra juma dadyirã panamane þeabarirãba oði karea bema. Maã bẽrã aþari chĩchaðeba idyãþa dadyirã ëbẽrã pururã biða oði karea pananida panlã.

Maã bẽrã ANAMba dewara ara maã krĩchaðeba jɾwa jida duanɾ ëbẽrã ume idyãþa beɾea ausiða maã bẽrã MINSA ume, MIDA ume idyãþa SINAPROC ume biða krĩcha jɾɾþla ëbẽrãra maã minichara kawabi karea idyãþa tja obi karea.

Maɾgɾ minĩchaara dadyirã ebẽrãra idyãþa kapuria ãdyi ejuaza þeabariraa kawabi quĩtãþla. Maã ewari mia kawaiẽ numbelɾɾba dadyirãdɾɾ auðuara kadyirua oida þɾ bẽrã.

10. Panamaba maã crĩchaðeba ley ocuða

Dyi ley trã	Kãrẽda jaraþɾ	Dji odyaða ewari
Naã ëjũa bia wagaði karea bema ley	Jaraþla juma dadyirã ëjuãra ariðe eroþea kawapananida panlða.	Ley 41ba jaraþla poa 1998deebemaba.
Meabema animara karea	Jumarãba animarãra meabemarã wagaðida	Ley 24ba jaraþla poa

bema ley.	panlda, jumawāya beadaē.	1998de bemaba
Bakuru carea bema ley	Juma oi tabeara gobiernoba kawa jaraiē bemada idyaba ariē oi karea bemara idyida.	Ley 1ne poa 1994de bemaba
IEAba jarablda ley	Ne juma oēi naēna bio aklda panlda maḡḡ opeadaba dadyirāda biē oida baibḡḡ orāna marēā.	Gobiernoba jaradēe bla #59ne marzo jedeko de ewari 16de.
Baido karea bema ley	Baido kawa oira, kawa jaraira idyaba wagaira gobierno jḡwade ḡlda	Decreto ley abade bla # 35de poa 1996de.
Baido karea ējuā waga eropannebema	Gobierno jḡwade bla ne juma oida idyaba jḡḡida maḡḡḡḡ ariē wagaēi karea.	Ley 44de bla agosto jedeko, poa 2002de.
Municipioba jarada	Jarabla ādyiza edadida wagaēira abalba juma kawa jarabarā marēā	Ley 105de idyaba 106de jarabla poa 1973 de odyadaba.
Dadyirā ēbērā Comarca bema jarapeada	Ēbērā puru beara ādyi ējuā sida ara ēbērāba kawa jarabaiē idyaba wagaēaida jarabla	Ley 10de poa 1997ba jarabla idyaba Ley 22de poa 1983 idyaba ley 34 poa 2000ba jarabla.

11. ¿Kairāba maeteara oi tudaē erobeara wagaēi karea pananida panā?

Oi bia erobeaēi kricha edapeada karea, ley # 44 poa 2005de opeadaba jarabla maḡ wagai karea bema ēbērā ANAM abadada. Idyaibḡḡ jḡḡḡaya, wagaḡaya, juma dadyirā ējua oi erobeara.

Baribḡḡ iduba ḡlā ātebḡḡ idyira ābaa trajaya MINSa ume. Naḡ MINSAbā dadyirā kakua bia erobaiēbemara bio kawa ḡl bēḡ.

Maḡ awara idyaba idyira trajabaya MIDA ume. Naḡba kawa jarabaria idyaba ējūa beara dyibarirā trḡne ḡlkua baria.

Mañ awara idyaþa trajabaida þla SINAPROC ume. Nañglba dadyira kareba kawabla doba ũkuablglde nañgãba dadyirã dera juma ãñbglde bida. Idya kawa jarabaria juma mañgl mawã numebglde kãrãda oðida panlda.

Nañ ãjua oi bara þeaza bema kawa obadarã

Quiãnebaðadua dadyira Panamara awara awara þeada, ãdyi þeaza jarabadaa provinciada, mañ provinciade þeada distritoda, mañ distritode þeada Corregimientoda. Mañ awara idyaþa þeada dadyira ëbërãra ejũada mañ ãjuãra trãjarabadaa Comarca.

Mañgl kawa obadara jarabadaa
Gobernadorba cawa obaria provinciade,
Alcaldeba cawa obaria distritode, mañne
Corregidorba kawa obaria corregimientode.

Mañda Comarcade bema bedeabldade
Dyi kawa obada idyaþa dyi wagabadara trãjarabadaa
Cacique Generalda
Cacique Regionalda
Cacique puruza bemada.

Mañ awara idyaþa idira þla mañ DIRENA abadada, mañglbgl ãbërã taëna karebai karea þla. Mañ Ngãbe taenara dewarada þla, mañglba idyaþa ãdyira karebai karea þabaria.

12. ¿Baribgl kairãbgl nama jarapeðadara wãrãda juma ëbërãra obidi carea pananida pañ?

Adyirãra panã karebaði karea, kawabiði karea, idyaþa panã waa auðuara ne ãñrãna marã. Mañ bërã bariduada dadyia o quñrãbaibgl ãdyirãmaa wãnida panã ãdyia bia þlaða asidara oði bërã. Mañda ãdyia bië þlaða abldade klwgl zareaðeba ne arãbgl. Mañ ãrina karea ara ãdyia jarapeðada quñrãka oði karea pananida panã.

Mañ bërã ANAMba, MIDAbã, MINSAbã idyaþa SINAPROC bida mañ awara idyaþa DIRENAbida ëbërãra kawabiði karea pananida panã kãrã nebrada nañ

ewari jāwā miā kawaīe wāba auɖuara enenida. Ādyirāra pana baria karebaɖi karea, jaraɖi karea, idyaba aduapanneba ya biē opeɖaɖara waya bia oɖɖi karea. Mañ bēra dadyirāba bakuruɖa tuɖibɾɾɾ nedobueɖi karea ādyirāa jaraida ɖla kartadeba ɖɾɾɾɾɾɾɾɾɾɾ dadyirāa jaraɖa marea mañ dadyiraba oɖida krīcharanɾa bia ɖɾɾɾɾɾ aɖa marēā.

MINSABA ANAM ume biara jaraɖi karea panlā ya dadyirāba aduapanɾ neba bie opeɖaɖara sāwā oɖida panɾda waya bia ɖemarēa. Mañda jaraɖla bakuruda dadyirāba chupea tusiɖara ādyirāba jaraɖida panlā mañ bari waya bakuruda uɖida ādyia jarabɾda daucha idyaba ādyia jarabɾda quīrāka.

13

Jēruare bema beɖea.

Māwā baibɾɾɾ juma nañ karta zaqueɖe jarapeɖaɖa beɖeara kāpurīa beɖeɖe jarabadaa "CUENCA HIDROGRÁFICA" mañ beɖea aɖalɾa jaraɖla dadyirā doda, ējuāda egoroda, chiruada mañ awaraa bakuru dadyirā ējuāne ɖearāda. Mañ bēra jaraɖla nañ kartade dyi krīcha waiɖɾara ɖɾba sawā dadyirāba mañ ējuāra bia waga eropananida ni kārē siɖa ārīnaēne wa jūmawayā biē oɖaē. Ara dadyira jɾwae ɖla mañ mawā bia waga eropananirā. Bia wagasiɖara dadyirāra bia panani bēra, biē wagasiɖara ara mañ quīrāka bia panani bēra.

Nañ ewari jākua jɾwɾɾɾa numebɾɾɾa Tabasará dora bio biē oɖla ara mañ quīrāka biē oɖla Chucunaque dosiɖa, mañ karea poara drasoā wābaria idyaba kue zeɖa kare doda bio isabe zebɾɾɾɾɾɾɾ puru ɖeara jumā ũkuabaria.

Mañ karea Panamaba dewara druā droma ɖea ume beɖea aupeɖa trajaɖla mañ ewarira auɖuara jɾwɾɾɾa wābiɖa amaaba ātebɾɾɾ ariɖe oranneba dyi ewarira kōrāsaara eɖeɖi karea.

Mañ mawā oɖira dadyirā jɾwae ɖla, dadyirā borōrā jɾwae ɖla. Mañ bēra biara ɖla aɖeɖa isabe ne oɖida mañ ēwari jɾwɾɾɾa numebɾɾɾa waa auɖuara wāra marēā, ātebɾɾɾ kōrāsaara ɖe marēa.

Iwiɖiɖaɾɾɾ māwā baibɾɾɾ isabe dadyirā bororāba mañɾɾa kawabiɖida ara nañda ne oɖi karea mañ ewari kadyirua numebɾɾɾ karea.

Ābaa trajaei karea bema krīcha

1. Jaradua sāma ɓɓda bl puruɗe mañ Cuenca Hidrográfica abadara.

1.2 Jaradua kāreda oranɓeɓa mañɗura āĩ oranɓda idyaɓa āĩranɓda, mabe jaradua sāwã obɓdaɗeɓa waya biara oranenida ewari mĩa kawaĩé numeɓɓɓ karea.

1.3 Jaradua kaĩrãda dadjirãba eroranɓda dadjirã boro kĩrãka mañ wagapananĩ carea jarapanana marẽã.

Samarēba juma naĩgĩ crĩcha edapeḏaḏa

1. ¿"Cuenca hidrográfica" apanĩgĩ cãrẽ? Folleto, cawaḏa marĩa jaracuapeḏaḏa USDA-NRCS, San Juan, Puerto Rico druade, PR BF-05/01.
2. José María Franquet Bernis. Bla roya docara ßl. 60 lwidipeḏaḏa panũana maĩ baido ariḏe eropanane bema carea.
3. Naĩ Panamane ley ocuapeḏaḏa cartapeḏa
4. Gobierno jlwade ßea ley
5. www.anam.gob.pa
6. www.mida.gob.pa
7. www.minsa.gob.pa
8. www.sinaproc.gob.pa